

A társadalomtudományos megismerés jellemzői

Ahhoz, hogy az ember elsajátítsa az ismeretszerzés egy módszerét – amely jelen esetben a társadalomtudomány – meg kell értenie, hogy ezek az ismeretek hogyan hasznosíthatóak a mindennapi életben. Ha nem elégszel meg a krétaporral és a tananyaggal, hanem olyan tudásra vágysz, amit alkalmazni tudsz az életed valamennyi területén, akkor a társadalomismeret neked való. Nézzük meg, hogy miért!

Mivel foglalkozik egy társadalomtudós?

Igen nehéz meghatározni, hogy mit is jelent a tudományos tevékenység, de egy valamit már biztosan állíthatunk: **a tudománynak célja nem valami abszolút igazság megfejtése, vagy a valóság tökéletes leírása.** A tudomány, a „logosz” (ógörög) elmondható értelmet, nyelv által valót jelent. A tudomány, mint a megismerés egy formája, azon alapul, hogy nyelvi közléseket értelmezünk, és ezek kapcsán megfogalmazzuk gondolatainkat (reflektálunk), ill. önmagunkat.

Thomas S. Kuhn a múlt évszázad második felében azt javasolta, hogy a tudományt tekintsük a társadalmi cselekvés egy formájának, és a tudósok által ténylegesen végzett tevékenység alapján vizsgáljuk a „tudományt”. A társadalomtudós a gyakorlatban **szövegek** előállítását, szerkesztését, elemzését és értékelését végzi. Meghatározza a **cselekvés** módját a társadalomban a „**társadalmi probléma**” függvényében, és a **társadalmi párbeszéd** által.

A társadalomtudományban önmagát megtaláló egyénnek **magas érzelmi teherbírással, empátikus képességgel és jó önismerettel** kell rendelkeznie. Minden tudás, amelyet „az emberről” szerzünk, nagyban alá van rendelve annak, hogy mi magunk milyenek vagyunk, hogyan látjuk a világot. Ha képesek vagyunk önmagunk képviselőjére, megmutatására, csak akkor láthatjuk át környezetünk problémáit. Az

embernek élete során újból és újból meg kell fogalmaznia önmagát, s ebben segítségére van „a másik” és „az idegen”.

A társadalomtudomány tehát nem csupán a társadalmi viszonyok, állapotok leírására vállalkozhat, hanem a **társadalmi folyamatokba való beavatkozásra** is. Ehhez a kutatónak, szakembernek szükségszerű megértenie a társadalom működését, jellegzetességeit, hogy képes legyen átlátni **cselekvési lehetőségeit**. Mivel a tudás elsajátítása tette sarkall, ezért végső soron fel kell ismernie a társadalomtudományokkal való foglalatosskódás **felelősségét** is.

Mi ez a posztmodern hiszti?

A középiskolai tanulmányok során a legtöbben csak az említés szintjén találkozunk a „posztmodern” kifejezéssel. Márpedig, ha ma valaki társadalmi problémákkal szeretne foglalkozni, szükségszerű legalább nagyjából megértenie, hogy mit jelent a „posztmodern”, s ez miben befolyásolja a társadalommal való foglalatosskódást. Ebben a fejezetben megpróbálom körülírni, hogy mit is jelent ez az egész „posztmodern hiszti”.

A „posztmodern” kifejezés az irodalomból származik. A „poszt” előtag nem csupán azt jelenti, hogy a modernség utáni kultúrtörténeti fejleményről beszélünk, hanem az egész „posztmodern” tekinthetjük a **modernnel való szembefordulásnak**. A „posztmodern” időszak **kritikai fordulatot** hozott a társadalomtudományok történetében. A posztmodern kutatók kritikája a **megismerés természetének újraértelmezésén alapul**.

A posztmodernben megjelenő értelmezéstudomány (hermeneutika → filozófiai irányzat) a megismerés határainak kérdését újra a tudományos vizsgálat tárgyává tette. Az emberi megismerésnek ugyanis korlátai vannak: **az ismeret, amelyet az ember a világról szerez, egyéni tapasztalatainak és személyiségének függvénye** – ezt az elképzelést örökölték meg a posztmodern/kritikai társadalomtudományok. A korszak egyik jelentős antropológusa, Renato Rosaldo *A bánat és a fejevadászok*

őrjöngésének kapcsolata c. munkájában egyenesen úgy fogalmazott: „Az objektivizmus – feltétlen, univerzális és időtlen – igazság elvesztette monopol helyzetét”.

A posztmodern nem előzmények nélkül bukkan fel a szellemtudományok körében. A kritikai, alternatív nézőpontok hangjának megerősödése **az uralkodó világkép válságának** termékei. Egyre többen (pl. tudósok, művészek, civil aktivisták stb.) ábrándultak ki végzetesen „az igazság” kereséséből, amely sohasem mutatja meg magát, és nem ad választ az emberi élet valódi kérdéseire. („Mi végett vagyok itt? Mi a céloom, rendeltetésem a világban? Hogyan fogalmazhatom meg önmagam?”) Az anyagi világ felől „a **transzcendens**” felé fordultak. Olyan jelenségeket kezdtek el vizsgálni, amelyek szorosan kapcsolódnak **az emberi élethez**.

A szellemtudományok a „modernség” zászlaja alatt a természettudományokhoz akartak hasonlítani. Azonban a kutatások sora felhívta a figyelmet arra, hogy **a kutatás, melynek tárgya az ember, sohasem lehet objektív**. A kutató személye minden esetben érintett a vizsgálat eredményeinek megítélésében. A tudományos szöveg a posztmodernben a kritika tárgyát képezi, és az ismeret megítélésében szerepet játszik **a kutató pozíciójának értelmezése**.

Fontossá válik a **tapasztalat**, „az **élmény**”, mely nem adható vissza az írással, ill. a személyiségnek azon részei, amelyek szintén nem „tudatosak”, így a tudomány számára hozzáférhetetlenek. Így tehát a „posztmodern hiszti” a szellemtudományok területén annak újbóli belátása volt, hogy az ember nem képes a világ tökéletes megismerésére, és ezért nem végső elveket kell kutatni, hanem olyan ismeretekre kell szert tenni, amelyek segítségével képesek leszünk megvalósítani céljainkat a mindennapi életben. **A megismerés célja: az alkalmazható tudás megszerzése.**